

کتابداری و حقوق بشر

■ Samek, Toni (2007) *Librarianship and Human Rights: A 21st Century Guide*, Oxford: Chandos, 232 p., ISBN-10: 1843341468, ISBN-13: 9781843341468-

مقدمه

حقوق بشر یکی از دستاوردهای بزرگ و مهم در زندگی اجتماعی نوین است که به جنبه‌هایی از حقوق بنیادی و مهم انسان در عرصه حیات جمعی نظر دارد و با شرایط زندگی نوین دارای هم‌سویی و پیوندی ناگسستنی است. با توسعه و رشد ساختاری و زیربنایی جوامع بشری توجه به این جنبه از زندگی او اهمیت بالایی یافته است. می‌توان گفت که کمتر حوزه‌ای در زمینه زندگی اجتماعی، فرهنگی و سیاسی دوران اخیر است که از تأثیر و نقش حقوق بشر متأثر نشده باشد. یکی از ویژگی‌های انسان معاصر آن است که بیش از تکالیف، به حقوق خود عنایت دارد و تلاش می‌کند تا با تکیه بر مبانی حقوقی با مسائل پیش‌روی خویش مواجه شود. کتابداری و اطلاع‌رسانی نیز در تعاملی که با جامعه کاربر دارد، از این قاعده پیروی کرده و با برخورداری از تأثیرات سودمند مبانی و اصول حقوق بشر، می‌کوشد تا پایه خدمات و فعالیت‌های حرفه‌ای

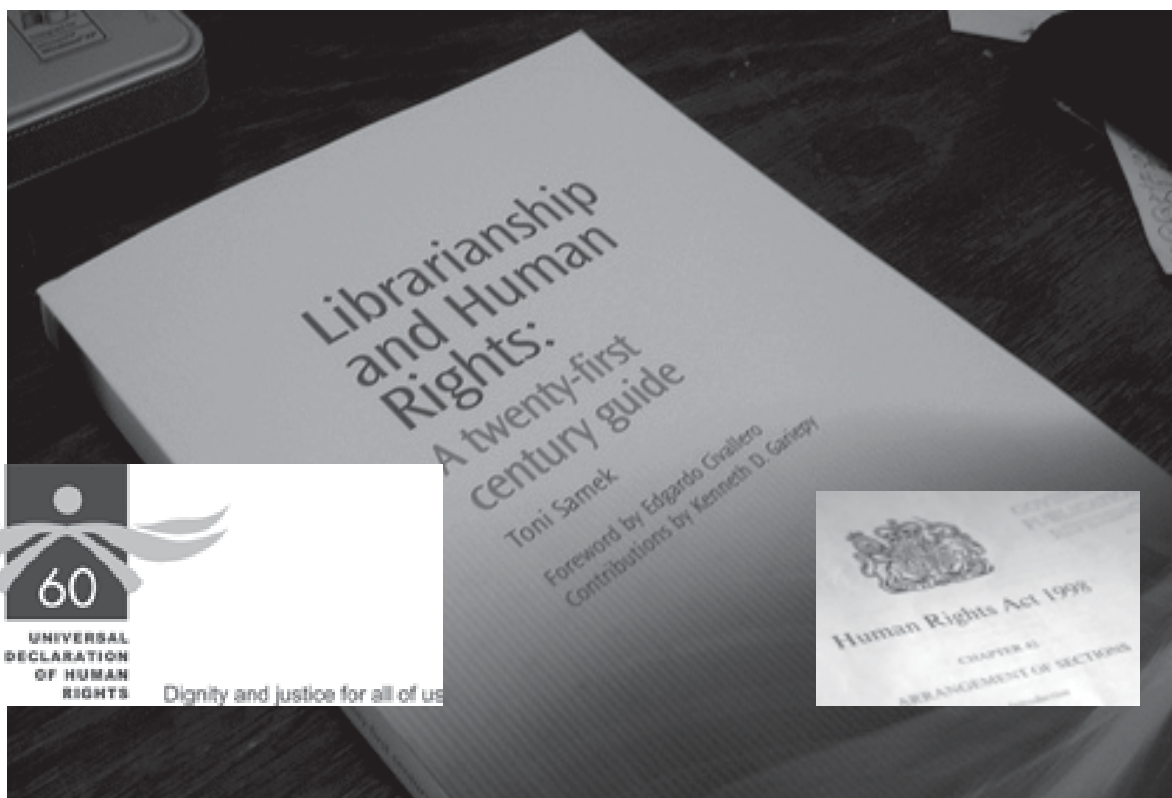
توان بالای نویسندگان مقاله‌های کتاب است که با هماهنگی و نظارت ویراستار اثر به متنی منقح و پیراسته تبدیل شده است. کتاب می‌تواند در حوزه موضوعی بازبانی اطلاعات مرجعی سودمند برای بهره‌گیری دانشجویان، پژوهشگران و علاقه‌مندان به این عرصه مطالعاتی باشد.

پی‌نوشت‌ها:

1. fardoroudi@yahoo.com
2. Information Access
3. Digital environment
4. Search Engines
5. Information need
6. Digital records
7. Information retrieval
8. Information systems
9. Data processing
10. Storage
11. Databases
12. Multimedia resources
13. System-Oriented
14. Modeling
15. Two Dimension Probabilistic Model (2DPM)
16. Web link analysis algorithms
17. Digital annotations
18. Digital libraries
19. User interface
20. Digital Archive of Venetian Music (ADVM)
21. Smith
22. Di Nunzio
23. Digital environment
24. Multilingual
25. Search strategies

مآخذ

1. Amazon (2009) Review about Information Access through Search Engines and Digital Libraries by Maristella Agosti. Available: http://www.amazon.com/Information-through-Engines-Digital-Libraries/dp/3642094414/ref=sr_1_1?ie=UTF8&s=books&qid=1272954866&sr=8-1
2. Smith, Alastair G. (2009) Book Review about: Information Access through Search Engines and Digital Libraries by Maristella Agosti, *The Electronic Library*, Vol. 27, No. 1, p. 187-188.

کتابداری انتقادی
نهضتی بین‌المللی
است که به وضع
کارکنان کتابخانه و
مراکز اطلاع‌رسانی
که موقعیت انسانی و
حقوق بشر را بالاتر
از دیگر پیوندهای
حرفه‌ای بررسی
می‌کنند، می‌پردازد

است. سَمک صاحب تجارب حرفه‌ای مطلوبی در زمینه فعالیت‌های کتابداری است و در سمینارهای مختلف شرکت کرده و مقاله‌های علمی ارائه داده است.

معرفی کتاب

کتاب در دو بخش اصلی تدوین شده است. بخش اول به موضوع مفاهیم، و بیان موضوع‌های نظری در حوزه مطالعات مربوط به ارتباط ساختاری میان حقوق بشر و فعالیت کتابداری و اطلاع‌رسانی اختصاص یافته است. در این بخش، مباحث مربوط به موضوع هسته و بنیادی حقوق بشر، مناقشه‌ها و مسئولیت‌های اخلاقی کارکنان کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی بررسی شده است. در واقع این بخش شامل پاره‌ای از مطالب پایه درباره نظریه‌های مربوط به اخلاق حرفه‌ای کتابداری است که با شرح نحوه کاربرد مؤثر عناصر مهم در این حوزه ادامه می‌یابد. همچنین در این بخش به مفاهیم ضروری درباره کتابداری در قرن بیست‌ویکم پرداخته شده است. این مفاهیم شامل آن دسته از مطالب است که برای کتابداران معاصر دارای اهمیت و ارزش بیشتری در فعالیت حرفه‌ای آنان است. در واقع، مسائل مهمی که در حوزه فعالیت‌های اجتماعی برای کتابداران مطرح می‌شود، بررسی و ابعاد آن تشریح شده است. بخش دوم کتاب به جنبه‌های اجرایی و کاربردی در زمینه ارتباط میان کتابداری و حقوق بشر مربوط می‌شود. در این بخش راهبردهای عملی در خصوص فعالیت‌های اجتماعی مرتبط با خدمات اطلاع‌رسانی^۷ بیان شده است. به تعبیر دیگر، در این قسمت از کتاب، مظاهر رایج و متداول فعالیت‌های کاربردی اجتماعی برای حرفه کتابداری و اطلاع‌رسانی بیان و عناصر تأثیرگذار آن ارزیابی

خود را تبیین کند. در این میان توجه به مبانی اصلی و گوهری حقوق انسانی می‌تواند حاوی برخی از مؤلفه‌های تعیین‌کننده در سطوح خدماتی و برنامه‌های اجرایی کتابخانه‌ها باشد. تأثیر این مبانی بر حوزه کارهای حرفه‌ای کتابداری بسیار گسترده و اثربخش بوده، به گونه‌ای که کتابداری در یک فضای نوین اطلاعاتی قرار گرفته است. از جمله مطالعاتی که در این محیط نوین و در حوزه اطلاع‌رسانی به‌انجام رسیده، بحث کتابداری انتقادی است که به جنبه‌هایی از کتابداری می‌پردازد و در سطحی عمیق‌تر مطرح می‌شود.

کتابداری انتقادی^۲ نهضتی بین‌المللی است که به وضع کارکنان کتابخانه و مراکز اطلاع‌رسانی که موقعیت انسانی و حقوق بشر را بالاتر از دیگر پیوندهای حرفه‌ای بررسی می‌کنند، می‌پردازد (کتابداری تحلیلی، مصاحبه با تونی سَمک^۳، ۲۰۰۷). برای این اساس باید توضیح داد که کتاب با تکیه بر پاره‌ای از مباحث حقوقی و تحلیلی به تشریح وضع کتابداری در ارتباط ساختاری با حقوق بشر توجه می‌کند و با نگاهی ارزیابانه، بررسی این موضوع را پی می‌گیرد.

معرفی نویسنده

تونی سَمک^۴ استادیار مدرسه مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی در دانشگاه آلبرتای^۵ کانادا است. وی همچنین پیشتر دارای کرسی پژوهشگری و علمی در کمیته مشورتی آلبرتای انجمن کتابداری کانادا در آزادی اندیشه^۶ بوده (آمازون، ۲۰۰۷) و در حوزه پژوهش‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی دارای آثار نوشتاری متعددی است که به موضوع‌های بنیادی و کاربردی در این زمینه پرداخته

و اطلاع‌رسانی پرداخته است. گرچه موضوع حقوق بشر و ارتباط آن با کتابداری می‌تواند در میان موضوع‌های مطرح‌شده دیگر در عرصه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی به مثابه عرصه‌ای نظری محسوب شود، ارتباط میان این موضوع و کارکردهای حرفه‌ای کتابداری حاوی نتایج سودمندی است که تأثیر آن در فعالیت‌های تخصصی و فنی کتابداری و نیز فرایندهای کاربردی اطلاع‌رسانی قابل مشاهده و بررسی است.

ابتدا باید به این مورد اشاره کرد که ممکن است خواننده در نگاه نخست عنوان اثر را با توجه به بار مفهومی که دربردارد، پس از مطالعه، قدری گمراه‌کننده ارزیابی کند. زیرا با عنایت به روند توضیح مطالب مشخص می‌شود که تشریح وضع حرفه‌ای کتابداری در تعامل با حقوق بشر، فراتر از ارتباط آن با ابعادی است که می‌توان در حوزه‌های اجتماعی موردبررسی قرارداد. در واقع شیوه بیان مباحث با تکیه بر عناصر اطلاعاتی است که می‌تواند در حکم شاخص‌هایی برای تشریح رهنمودهای حرفه‌ای مورد استفاده قرارگیرد.

بر این اساس، باید به‌اختصار گفت که کتاب، خواننده را با تعداد بی‌شماری از نظریه‌های ضروری در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی آشنا می‌سازد که انعکاسی از تعامل فراملیتی، ملی و محلی، به‌منظور فعالیت مؤثر در زمینه پیچیدگی‌های ایجادشده درخصوص نارسایی‌های حقوق بشر است (آمازون، ۲۰۰۷). کتاب خوانندگان را تشویق می‌کند تا میان مفهوم کتابخانه، فعالیت اطلاع‌رسانی و مبانی حقوقی پیوند و رابطه برقرار کرده، و نوعی همبستگی ایجاد کنند. از این منظر، مطالعه کتاب در درجه نخست برای کتابداران، آرشیویست‌ها، سندداران، دانشجویان و آموزندگان مناسب است (همانجا). البته می‌تواند مورد استفاده علاقه‌مندان به مباحث حوزه فعالیت‌های اجتماعی و عمومی در عرصه خدمات فراگیر اطلاعاتی نیز قرارگیرد. همچنین مطالب آن برای کسانی که با حوزه نشر و اقتصاد کتاب و منابع اطلاعاتی ارتباط نزدیک دارند، حاوی فواید حرفه‌ای و اثربخش خاص خود است.

موضوع‌های مطرح‌شده در کتاب، در حکم مفاهیم ضروری در مدیریت نوین کتابداری به‌شمار می‌آید، از این‌رو، بررسی آنها می‌تواند به توسعه مباحث بنیادی کتابداری کمک کند. موضوع‌هایی چون کتابداری انتقادی، اخلاق اطلاع‌رسانی^۸، عدالت اطلاعاتی در

کتاب یکی از منابع اطلاعاتی سودمند در زمینه موضوعی کتابداری و اخلاق حرفه‌ای مبتنی بر سازه‌های بنیادی حقوقی است که به موضوعی مهم و قابل‌اعتنا در زمینه فعالیت تخصصی کتابداری و اطلاع‌رسانی پرداخته است

شده است. علاوه بر آن در این بخش، مفاهیم و کاربردهای موردنظر با ذکر مثال‌هایی تشریح گردیده است. حجم قابل‌ملاحظه‌ای از مطالب این بخش به تشریح و تبیین مفاهیم اثربخش در عرصه فعالیت حرفه‌ای اطلاع‌رسانی اختصاص یافته است که می‌تواند حاوی سودمندی‌های خاص خود باشد. در ادامه شکل‌های خاص اقدام اجتماعی در کارهای تخصصی کتابداری و اطلاع‌رسانی برای تغییرات اجتماعی مطرح شده است. تمام اصطلاحات مرتبط با موضوع موردنظر در قالب‌های توضیحی به‌همراه نمونه‌های عینی و مصداقی بیان و ویژگی‌های آن مطرح شده است. کتاب همچنین دارای نمایه‌بازیابی کلیدواژه‌های اصلی است و در پایان هر فصل کتابنامه قرار گرفته است. در بسیاری از موارد پس از توضیح موضوع‌ها و مفاهیم، نشانی دسترسی اینترنتی در پایان همان مدخل و مفهوم موردنظر آمده است.

تحلیل و بررسی اثر

کتاب یکی از منابع اطلاعاتی سودمند در زمینه موضوعی کتابداری و اخلاق حرفه‌ای مبتنی بر سازه‌های بنیادی حقوقی است که به موضوعی مهم و قابل‌اعتنا در زمینه فعالیت تخصصی کتابداری

گستره جهانی و حقوق بشر از آن جمله‌اند. این مفاهیم در زمینه ساختارهای مدیریتی و نظارتی بر کتابخانه‌های علمی، دانشگاهی و تخصصی، اهمیت بالایی دارد. توجه به مبانی حقوق بشر در حیطه فعالیت کتابداری و اطلاع‌رسانی نشان‌دهنده اهمیت فعالیت‌های حرفه‌ای این حوزه علمی و کاری با مقوله‌هایی است که امروزه در زندگی معاصر نقش بسزایی در حیات جمعی دارند. حقوق بشر با برقراری پیوندهای مستحکم در ساختار زندگی معاصر، توانسته است بسیاری از روابط و تعامل‌های کاری را متأثر سازد. از این رو پرداخت تخصصی در این زمینه می‌تواند حاوی سودمندی‌های قابل توجه در اطلاع‌رسانی باشد. ولی نباید از این نکته مهم غفلت ورزید که در کتاب تشریح مفاهیم و موضوع‌های مطرح‌شده به مطالب تخصصی ارجاع داده می‌شود و مبانی خدمات اجتماعی کتابداری در پوشش تلاش‌هایی بیان شده که می‌توانند از مبانی حقوقی تغذیه کرده و در برخی از موارد نیز ممکن است برای خواننده ایجاد ارتباط میان توضیحات ذکرشده درباره اصطلاحات فنی کتابداری با مبانی حقوقی قدری سخت باشد و از این رو باید به برخی از جنبه‌های تحلیلی در اثر توجه کرد که کوشش می‌شود در ادامه به پاره‌ای از این ابعاد پرداخته شود.

سیمک در پیش‌گفتار، سه مبحث اصلی خود را در کتاب مطرح می‌کند. ترغیب کردن کارکنان کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی به پذیرفتن موقعیت شفاف درباره آنچه حرفه کتابداری را استحکام می‌بخشد؛ تشویق هر کتابدار برای به‌دست آوردن علاقه حرفه‌ای در موضوع‌هایی مانند فقر^۹ و تخریب فرهنگی^{۱۰}؛ و بررسی و مرور کتابخانه به‌عنوان یک نقطه مقاوم و پایدار در طول کتاب. مؤلف همچنین می‌کوشد تا کارکنان کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی را ترغیب کند تا به سوی بهبود مشکلات اجتماعی حرکت کنند (ریکوفسکی^{۱۱}، ۲۰۰۷).

یکی از ویژگی‌های کتاب آن است که به‌منظور تأمین ضرورتی بنیادی در حوزه مبانی نظری و ساختاری در کتابداری و اطلاع‌رسانی تألیف شده است. علاوه بر آن، کتاب به ایجاد دیدگاه خوشبینانه درباره فعالیت‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی یاری می‌رساند (فونیکس^{۱۲}، ۲۰۰۷).

رویکرد کاربردی کتاب تا حد زیادی به ارائه نکات جدید درباره مسائل روز منجر شده است. در این باره باید گفت که تلاش برای حل مشکلات نوین مطرح‌شده در فعالیت‌های حرفه‌ای کتابداری که با مبانی حقوقی و شاخص‌های آزادی‌های فردی مرتبط هستند، هسته اصلی متن است. در این میان توجه به مقوله آزادی اندیشه و روشن‌فکری، مبحثی است که در زمینه مدیریت کتابخانه‌ها و چارچوب‌های حقوقی بیان شده است. بنابراین، توجه به عواملی که می‌تواند ارتباط نزدیکی میان مبانی حقوق بشر و کتابداری برقرار کند، در اثر مطرح و تحلیل شده است. از آن جمله می‌توان به بحث مهم و ریشه‌دار حقوق مالکیت معنوی و آفرینش‌های هنری^{۱۳} اشاره کرد که تلاش شده تا در کتاب میان آن و فعالیت‌های حرفه‌ای کتابداری ارتباط منطقی ایجاد شود.

پدیدآورنده در متن، توجه کتابداران و اطلاع‌رسانان را به فعالیت و تفکر در حوزه کتابداری انتقادی جلب می‌کند و افرادی را در این زمینه معرفی می‌کند، مانند کریستین پاولی^۴، سانفورد برمن^۵، ادگاردو سیوالرو^۶، و شیراز دورانی^۷. علاوه بر آن، توجه و اهمیت دادن به سازمان‌های متعددی که برای تثبیت و ارتقای وضع حقوق بشر تلاش می‌کنند، مدنظر او بوده است، سازمان‌هایی مانند ایفلا، فیث و یونسکو^۸، و نیز موضوع‌هایی چون قطعنامه یونسکو در پژوهش‌های حقوق بشر^{۱۴} (ریکوفسکی، ۲۰۰۷).

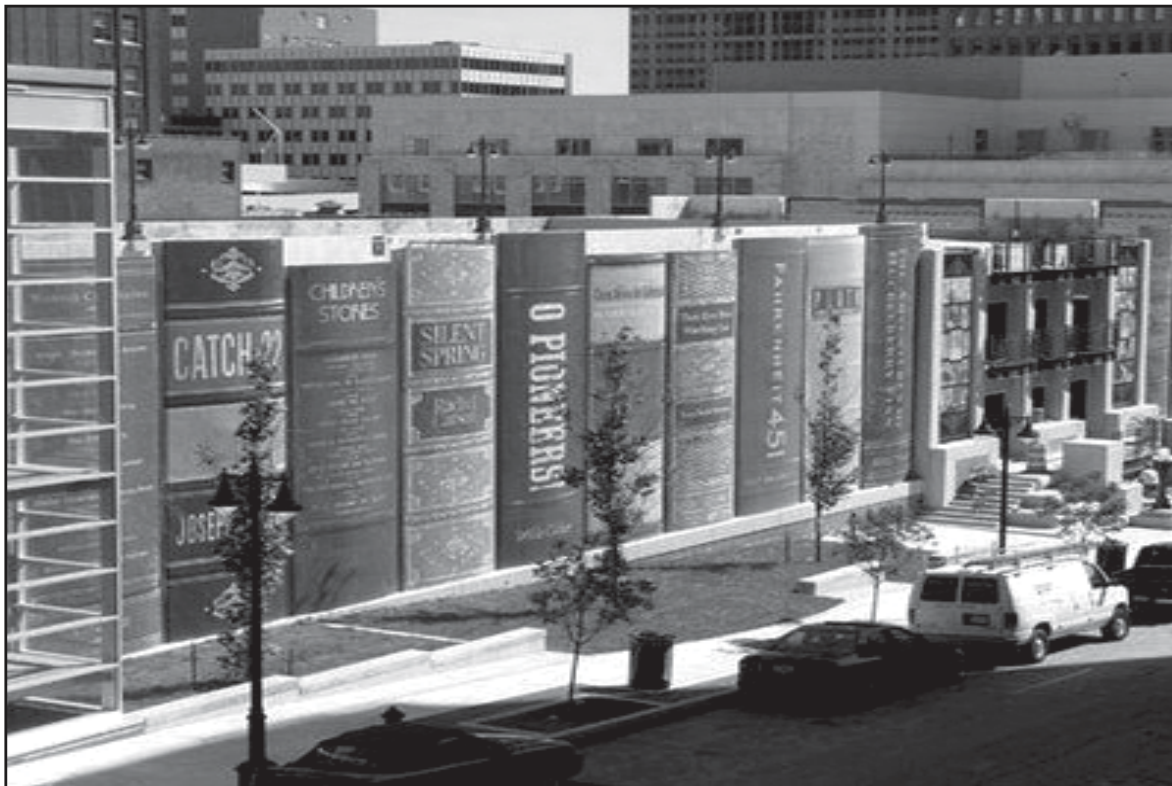
مباحث مربوط به رابطه میان مبانی حقوقی و مدیریت کتابخانه از جنبه‌های دیگر نیز بررسی شده است. توجه به کارکردهای حفاظت و نگهداری در مدیریت و ارتباط آن با ابعاد حقوقی، خود بحثی قابل اعتنا در کتاب است. در کنار آن می‌توان به بحث سانسور^{۲۰} و نقش آن در اطلاع‌رسانی اشاره کرد. اعمال سانسور در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی به‌صورت مستقیم با حقوق اساسی اعضا و کاربران این مراکز ارتباط دارد. به هر اندازه که بتوان با ریشه‌های سانسور مبارزه کرد، امید آن وجود دارد که در مدیریت کتابخانه، گرایش به سوی آزادی‌های مدنی و اجتماعی بیشتر، برای بهره‌گیری مراجعان افزایش پیدا کند. مؤلف بر آن بوده است با تکیه بر این ابعاد، به مشکلاتی توجه کند که بیشتر عملیاتی و قابل مشاهده‌اند. اساساً توجه به این زمینه‌های تأثیرگذار در فعالیت‌های حرفه‌ای کتابداری، ارتقای توان مدیریتی و توانایی‌های تخصصی را در پی دارد.

از دیگر ویژگی‌های کتاب آن است که به موضوع مهم دسترسی عمومی به اطلاعات دولتی می‌پردازد. یکی از مواردی که همواره در حیطه مدیریت کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی با چالش‌های جدی مواجه بوده، بحث دسترسی به اطلاعاتی است که به نام اطلاعات حکومتی شناخته می‌شود. مرزهای دستیابی به این اطلاعات تا کجاست؟ و چگونه می‌توان شرایطی مهیا ساخت تا اطلاعات موردنظر بدون ایجاد مشکلات مختلف، از جمله زیرپا نگذاشتن حریم‌های امنیتی در اختیار مراجعان قرار گیرد. کتاب توانسته است به برخی از ویژگی‌های آن بپردازد و تا حدودی نیز مرزهای آن را مشخص سازد. توجه به حیطه گسترده‌ای از موضوع‌های مرتبط با بحث‌های کاربردی مدیریت کتابخانه، مانند تخریب فرهنگی، تجاری‌کردن^{۲۱} فعالیت‌های حرفه‌ای، آزادی علمی^{۲۲} و روابط بین‌المللی^{۲۳}، نشان‌دهنده توجه عمیق نویسنده به این جنبه از کارکردهای اجرایی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی است.

از مطالب دیگر کتاب، بحث بهره‌گیری از خط‌مشی‌های امنیتی ملی^{۲۴} در محیط خدمت‌رسانی کتابخانه‌هاست. مؤلف کوشیده تا بتواند به ذکر چارچوب‌های خاص این حوزه بپردازد. از سوی دیگر توجه به جریان داده‌ها که در پوشش نظام‌های رایانه‌ای مستقر در مرزهای ملی قرار دارند، سبب شده تا مؤلف به مواردی اشاره کند که می‌تواند در تحلیل مدیریت کتابخانه‌ها اثربخشی بالایی داشته باشد.

کتاب، خواننده را با
تعداد بی‌شماری از
نظریه‌های ضروری
در حوزه کتابداری
و اطلاع‌رسانی
آشنا می‌سازد که
انعکاسی از تعامل
فراملیتی، ملی و
محلی، به‌منظور
فعالیت مؤثر در
زمینه پیچیدگی‌های
ایجادشده
در خصوص
نارسایی‌های حقوق
بشر است

رویکرد کتاب به فعالیت کتابداری و اطلاع‌رسانی، براساس شرایط و ضوابط آزادی‌های حرفه‌ای، تحلیلی و کاربردی است

مؤثری به ثمر نشسته است.

یکی از مسائلی که در بررسی کتاب باید به آن اشاره کرد، موضوع توسعه محیط‌هایی است که از قالب‌های مربوط به تنوع فرهنگی پشتیبانی می‌کند (همانجا). محیط کار کتابداران با توجه به شرایط متفاوت فرهنگی در سراسر جهان، نیازمند تدوین چارچوبی حرفه‌ای برای تدوین شرایط کاری مطلوب است. از این‌رو توجه به مبانی حقوقی و رعایت قالب‌های تخصصی با تکیه بر این مبانی می‌تواند حاوی فواید قابل ملاحظه‌ای برای کتابداران باشد. رویکرد عدالت اطلاعاتی در گستره جهانی ایجاب می‌کند تا کتابداران بتوانند با بهره‌گیری از چارچوب‌های حقوقی در عرصه فعالیت حرفه‌ای خود به ایفای نقش اطلاع‌رسانی مؤثر اقدام کنند. نباید از بیان این نکته نیز غفلت ورزید که رویکرد کتاب به فعالیت کتابداری و اطلاع‌رسانی، براساس شرایط و ضوابط آزادی‌های حرفه‌ای، تحلیلی و کاربردی است. از سوی دیگر باید به این نکته توجه کرد که فعالیت اجتماعی الگویی بنیادی است که در ساختار خدمات اطلاعاتی وجود دارد. در واقع کتاب، چالش‌هایی را بیان می‌کند که به شکل مستقیم با مفهوم بی‌طرفی در کتابداری ارتباط پیدا می‌کند. به‌طور خاص، در بیان معنای نوین جنگ، انقلاب و تحول اجتماعی می‌توانیم به چنین مواردی توجه کنیم. برای مثال در کتاب، کارکنان کتابداری و اطلاع‌رسانی در نقش مداخله‌کنندگان و شرکت‌کنندگان در پیچیدگی‌های اجتماعی معرفی می‌شوند. همچنین در این زمینه راهبردهایی انتخاب شده‌اند که برای فعالیت‌های اجتماعی در گستره جهانی، به شکل مستند در کتاب ذکر شده است. این بدان دلیل است که ارتباط آنها، به عناصر موجود در اعلامیه جهانی حقوق بشر^{۲۶} مربوط می‌شود

موضوع دیگری که درخصوص مدیریت کتابخانه مطرح می‌شود، مقوله فقر اطلاعاتی^{۲۵} است که نقش مؤثری در هدایت مجموعه منابع اطلاعاتی در کتابخانه‌ها دارد. پرداختن به مبحث فقر اطلاعاتی، در خصوص کارکردهای اجتماعی و اقتصادی کتابخانه، دارای اهمیت است. این بحث درواقع با جنبه‌هایی از فعالیت‌های اطلاع‌رسانی پیوند خورده که می‌تواند در تبیین جایگاه مدیریتی در کتابخانه نقش داشته باشد.

می‌توان گفت که کتاب با اهداف مطرح‌شده در ایفای سال ۱۹۸۳ و ۱۹۸۹ دارای هم‌سویی و اشتراک مفهومی است (فونیکس، ۲۰۰۷). این نشان می‌دهد که مؤلف کوشیده تا بسیاری از ارزش‌های بنیادی کتابداری را که در خدمت‌رسانی مستمر موردنظر است و نیز هسته‌های اصلی فعالیت‌های حرفه‌ای را در یک بستر هماهنگ و یکپارچه با بسیاری از گرایش‌های موجود در بیانیه حقوق بشر تطبیق داده و پیوندی استوار میان آنها برقرار سازد. درواقع، سنجش خدمات اطلاعاتی و مبانی تخصصی حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی با معیارهای حقوقی از جمله اهداف اصلی و مهم این اثر بوده است. در این زمینه یکی از مبانی موردنظر در مطالعه تخصصی این حوزه، توجه به مبانی اخلاق حرفه‌ای است. مؤلف بر آن بوده با طرح ساختارهای مؤثر اخلاق حرفه‌ای به مبانی و کاربردهای آن نیز بپردازد. در این میان، اهمیت رعایت مصادیق کاری در چارچوب اخلاق حرفه‌ای کتابداری و اطلاع‌رسانی، در ارتباط با مبانی حقوق بشر، به‌عنوان منشوری استوار در فعالیت‌های تخصصی کتابداری مطرح می‌شود. درواقع، نگرش مؤلف و کوشش او در برقراری ارتباط میان فعالیت‌های فنی و کاری کتابداری و اطلاع‌رسانی با تکیه بر اخلاق حرفه‌ای، و سپس انطباق با مبانی حقوقی، به شیوه

(آمازون، ۲۰۰۷).

همانطور که می‌دانیم، نیاز کتابداران به آشنایی با مبانی حقوقی یکی از مواردی است که در فعالیت‌های حرفه‌ای مورد توجه جدی قرار می‌گیرد. زیرا کتابداری حرفه‌ای بسیار اجتماعی و در ارتباط تنگاتنگ با جامعه کاربر و تعامل‌های اجتماعی است. از این‌رو، متن کتاب با بیان حساسیت‌های حقوقی و نقش آن در حوزه کاری کتابداری و اطلاع‌رسانی، به شیوه مؤثری در مخاطب تأثیر می‌گذارد. به تعبیر دیگر، انطباق میان عناصر کاری کتابداری و مبانی حقوق بشر به ایجاد چارچوب‌های حرفه‌ای حقوقی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی منجر می‌شود.

با توضیح‌هایی که داده شد، باید توجه کرد که طرح مشکلاتی که مربوط به چالش‌های مستقیم مربوط به محتوای حرفه‌ای در حوزه کاری کتابخانه است، بخش مهمی از کتاب را پوشش می‌دهد. اینها مواردی است که در زمینه فعالیت کتابداری در گستره جهانی قابل بررسی بوده و در متن بیان شده است (فونیکس، ۲۰۰۷).

همچنین بیان این نکته نیز حائز اهمیت است که در حدود یکصد راهبرد استوار و اثربخش در کتاب مطرح شده (آمازون، ۲۰۰۷) که به جنبه‌ها و ویژگی‌های فعالیت تخصصی کتابداری و حقوقی در کنار مباحث مربوط به اخلاق حرفه‌ای، سازمان‌دهی و گستره خدمات اطلاع‌رسانی پرداخته است.

گرچه توضیحات کتاب در بخش‌های متنوع، مرتبط با هسته اصلی موضوعی است که پیش‌تر به آن اشاره شد، باید به این مسئله نیز اشاره کرد که محدودیت‌هایی نیز درباره بیان مفاهیمی که به صورت مستقیم به موضوع حقوق بشر بستگی دارند، نیز وجود دارد.

از این منظر، فقط حدود سی صفحه از کتاب تحلیلی است که ارتباط میان کتابداری و حقوق بشر را تشریح کرده و درباره جزئیات مفاهیم مرتبط با اخلاق اطلاع‌رسانی توضیح داده و بحث توازن اطلاعاتی در سطح جهانی را مطرح می‌کند (بون، ۲۰۰۷). از سوی دیگر، بیش از دویست صفحه از کتاب به تلاش سَمِک در سازمان‌دهی، فهرست‌نویسی و تهیه مثال‌های مختلف برای شکل‌های خاص برای ایجاد تحول اجتماعی است (همانجا). گرچه در این موارد توازن کتاب تا حدی تحت تأثیر قرار گرفته و شاید بتوان در این زمینه کاستی‌هایی چند در نظر گرفت، ولی باید به این نکته نیز توجه داشت که قوت و استحکام اثر در بخش‌های مختلفی تقویت شده و مؤلف نسبت به تنظیم مطالب پشتکار خوبی داشته است.

در مجموع سَمِک مطالبی را که می‌خواهد با نگارش این اثر بیان کند، به روشنی تشریح کرده است (فونیکس، ۲۰۰۷) و با عنایت به این نکته که مؤلف عضو باسابقه و رئیس سابق کمیته مشورتی انجمن کتابداری کانادا در حوزه فعالیت آزادی‌های فکری بوده (آمازون، ۲۰۰۷) دارای تجارب ارزشمندی در این عرصه است. وی می‌کوشد به آنچه وعده داده، عمل کند. در درجه نخست می‌خواهد آنچه را که کتابداران به دانستن آن نیاز دارند، شناسایی

کند (فونیکس، ۲۰۰۷) و در نهایت، برای بیان ارتباط میان کارهای حرفه‌ای کتابداری و انطباق آن با مبانی حقوق بشر که می‌تواند به تدوین فرایندهای تخصصی کتابداری در این عرصه یاری رساند، تلاش می‌کند.

نتیجه‌گیری

در این کتاب، مبحث کتابداری و ارتباط آن با مقوله حقوق بشر تحلیل و بررسی شده است. تلاش مؤلف در متن بر تأثیر حقوق بشر بر کتابداری و به نوعی بر اخلاق حرفه‌ای این عرصه متمرکز بوده است. مشخص‌ساختن جریان پیوسته و جاری ارزش‌های بنیادی کتابداری در ارتباط مستقیم با بیانیه حقوق بشر می‌تواند به توسعه و پیشرفت حرفه‌ای کتابداری یاری رساند. این کتاب یکی از آثار تأثیرگذار در زمینه موضوعی مورد نظر است.

کتاب یکی از منابع سودمند در حوزه موضوعی بررسی وضع کتابداری در تعامل با مبانی و اصول حقوقی و ابعاد اجتماعی خدمات اطلاعاتی است که مؤلفی آگاه و مسلط در این زمینه تألیف کرده است. طرح مباحث کتاب با توجه به جایگاه کتابداران و اطلاع‌رسانان در دنیای معاصر و وضع حرفه‌ای آنان شکل گرفته است. همچنین سَمِک کوشیده است با تکیه بر برخی از ویژگی‌های تخصصی و فنی کتابداری که امکان تطبیق بیشتری با مبانی حقوق بشر دارند به ارتقای وضع کنونی این رشته و افزایش اثربخشی آن همت گمارد. بر همین اساس، او کوشش کرده میان کارکردهای مختلف کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، و جنبه‌های حقوقی پیوندی استوار برقرار کند که به رشد بهتر و مناسب‌تر خدمات اطلاعاتی منجر شود. از سوی دیگر حقوق اعضا و مراجعان کتابخانه در بهره‌گیری از منابع اطلاعاتی و خدمات متنوع اطلاع‌رسانی تأمین شده و در کنار آن وظایف حرفه‌ای به شیوه مطلوبی تعریف شوند. کتاب برای استفاده دانشجویان و علاقه‌مندان به مباحث نوین اطلاع‌رسانی و کاربردهای حقوق بشر در فعالیت‌های تخصصی، حاوی توضیحات سودمندی است.

پی‌نوشت‌ها:

1. Human rights
2. Critical librarianship
3. Critical Librarianship: an interview with Toni Samek
4. Toni Samek
5. University of Alberta
6. Canadian Library Association's Advisory Committee on Intellectual Freedom
7. Information services
8. Information ethics
9. Poverty
10. Cultural destruction
11. Rikowski

تلاش مؤلف در متن بر تأثیر حقوق بشر بر کتابداری و به نوعی بر اخلاق حرفه‌ای این عرصه متمرکز بوده است

12. Phenix
13. Intellectual property
14. Christine Pawley
15. Sanford Berman
16. Edgardo Civallero
17. Shiraz Durrani
18. IFLA, FAITH and UNESCO
19. UNESCO's Statement on Human Rights Research
20. Censorship
21. Commercialization
22. Academic freedom
23. International relations
24. National security policies
25. Information poverty
26. Universal Declaration of Human Rights
27. Boon

مآخذ

1. Amazon (2007). Review about Librarianship and Human Rights: a twenty first century guide by Toni Samek. Available:

http://www.amazon.com/Librarianship-Human-Rights-Twenty-First-Century/dp/1843341980/ref=sr_1_1?ie=UTF8&s=books&qid=1272867282&sr=81-

2. Phenix, Katharine [Reviewer] (2007). Book review about Librarianship and Human Rights: a twenty first century guide by Toni Samek. Available:

<http://libr.org/srrt/news/srrt158.pdf>

3. Rikowski, Ruth [Reviewer] Review about Librarianship and Human Rights: a twenty first century guide by Toni Samek. Available:

<http://www.managinginformation.com/bookreviews/reviews/Librarianship%20and%20Human%20Rights.htm>

4. Boon, Michele Hilton [Reviewer] (2007). Book review about Librarianship and Human Rights: a twenty first century guide by Toni Samek. SHINE Journal, Volume 52, June, p. 14 -15. Available:

<http://www.shinelib.org.uk/Interim/Journal52/boon.htmBook>

5. Critical Librarianship: an interview with Toni Samek (2007). by tara robertson [interviewer], November, 13, Available:

<http://bclaifc.wordpress.com/200713/11//critical-librarianship-an-interview-with-toni-samek/>